

Risico's begroting 2018

Risico		Jaarrekening 2016			Begroting 2018			Verklaring mutatie
		Aard	Maximum in euro	Kans	Aard	Maximum in euro	Kans	
Gewaarborgde geldleningen	M&D	Incidenteel	12.443.000	2	Incidenteel	69.732.000	2	Garantie aan het ministerie van OCW ten gunste van OMO Alle leningen zijn afgelost
Afgegeven garanties op aan zorginstellingen verstrekte geldleningen	M&D	Incidenteel	318.000	2				
(Leningen aan) deelnemingen in verbonden partijen	CP	Incidenteel	PM	2	Incidenteel	PM	2	
Koepelovereenkomst Libéma inzake Sportiom	BAZ	Incidenteel	1.800.000	4	Incidenteel	1.800.000	4	
Reserve onderwijshuisvesting	MO	Structureel	2.800.000	3				Extra dotaties opgenomen. Nieuwe investeringen komen ten laste van algemene middelen.
Herziening besluit gelegenheid geven tot sportbeoefening	BAZ	Structureel	525.000	3	Structureel	525.000	3	
		Incidenteel	1.300.000	2	Incidenteel	1.300.000	2	
Vennootschapsbelasting	SO	Incidenteel	PM	3	Incidenteel	PM	3	
Risico BTW	MO	Incidenteel	737.300	2	Incidenteel	1.237.000	2	Jaarschijf 2017 toegevoegd
zorgdienstverleningsovereenkomst								
Positie De Schoonmaakcoöperatie Flik Flak	WXL BAZ	Incidenteel	300.000	1	Incidenteel	300.000	1	
					PM	PM	PM	PM
GR Stadsgewest	BAZ				Incidenteel	700.000	3	Arbitragezaak aannemer
Veiligheidsregio	BAZ				Structureel	PM	4	Er is een hogere inwonersbijdrage voor de veiligheidsregio nodig.

Toelichting risico's begroting 2018

Risico: Gewaarborgde geldleningen

Het totale bedrag van de borg- en garantstellingen, exclusief de afzonderlijk opgenomen garanties ten behoeve van zorginstellingen, bedraagt op 1 januari 2018 € 69,7 miljoen en bestaat uit:

- een verstrekte borgstelling aan Haverleij B.V. voor het aangaan van een rekeningcourant bij de BNG van maximaal € 15,9 miljoen. De partners van de gemeente in Haverleij B.V. - Heijmans Vastgoed B.V. en Bouwfonds Ontwikkeling B.V. - hebben zich beiden voor 1/3 van de bovenstaande borgstelling aansprakelijk gesteld. Onze gemeente staat dus voor € 5,3 miljoen garant.
- gewaarborgde geldleningen voor een totaal van € 64,4 miljoen.
- de gemeente is achtervang voor de stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en de stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Mochten deze fondsen tekorten krijgen dan zijn alle gemeenten verplicht om, voor hun aandeel, een renteloze lening te verstrekken aan het waarborgfonds.

Met ingang van 1 januari 2011 draagt het Rijk de volledige achtervang voor de stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) voor alle nieuwe borgstellingen vanaf die datum.

Een specificatie van de verstrekte borg- en garantstellingen is opgenomen in de staat van gewaarborgde geldleningen in het bijlagenboek. De gemeente heeft geen specifieke voorzieningen getroffen voor bovenstaande borg- en garantstellingen.

Risico: (Leningen aan) deelnemingen in verbonden partijen

Verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden (privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtspersonen) waarin de gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft. 's-Hertogenbosch neemt alleen deel in een verbonden partij indien daarmee een publiek belang wordt gediend. Naast efficiency- en/of effectiviteitsvoordelen voor de gemeente en het gebruik maken van de kennis en expertise van derden, is het spreiden van risico vaak een belangrijke reden voor het aangaan van een verbonden partij. Deze verbonden partijen lopen echter wel (markt)risico's bij het uitvoeren van hun activiteiten. Daarmee zijn er, zeker in de huidige economische omstandigheden, voor de gemeente risico's verbonden aan deze participaties en aan de leningen die zijn verstrekt aan deze verbonden partijen. En zullen wij periodiek de financiële situatie van de verbonden partijen moeten blijven monitoren.

Risico: Koepelovereenkomst Libéma

De in 1996 door Libéma Vrijtijdsparke BV, Exploitatiemaatschappij Sportiom BV, Gemeente 's-Hertogenbosch, Ontwikkelingsmaatschappij NV en Verhuurmaatschappij NV gesloten koepelovereenkomst eindigt op 31-12-2018. Zoals toegelicht in het raadsvoorstel uit 2007 (nr. 07.0543) wordt in de gemeentebegroting tot nu toe uitgegaan van exploitatie van het Sportiom t/m 2025, ongeacht door welke partij, op basis van gelijkblijvende uitgangspunten en afspraken. De financiële meerjarenprognose t/m 2025 wordt jaarlijks als bijlage opgenomen bij de begroting ten behoeve van uw raad.

Waardering Ontwikkelingsmaatschappij

De aandelen (100%) van de gemeente in de Ontwikkelingsmaatschappij zijn gewaardeerd tegen oorspronkelijke verkrijgingsprijs (€ 19,1 miljoen), waarbij rekening dient te worden gehouden met duurzame waardevermindering. Daarom is in de gemeentelijke jaarrekeningen vanaf de aanvang van de exploitatie in 1998 een risicoreserve gevormd (later omgezet in een voorziening), welke op 31 december 2025 toereikend moest zijn om deze duurzame waardevermindering van de deelneming in de Ontwikkelingsmaatschappij te compenseren. De gevormde voorziening werd ook gebruikt ter egalisatie van een aantal kosten- en opbrengstenposten die verband houden met (het gemeentelijke aandeel in) de exploitatie van het Sportiom. Dit betreft onder andere de bijdragen uit de dienstverleningsovereenkomst met de exploitatiemaatschappij, de personele kosten van (oud-

)medewerkers van de gemeente in Sportiom, de kosten van vervanging van technische installaties en daarnaast de opbrengsten van verenigingen, particulieren en scholen.

Met ingang van 2010 is de waarderingssystematiek gewijzigd. Vanaf dat jaar wordt jaarlijks door de gemeente een exploitatievergoeding/kapitaalstorting verstrekt aan de Ontwikkelingsmaatschappij, in plaats van de vorming van een risicovoorziening door de gemeente. De reden van deze (budgettair neutrale) wijziging was dat de deelneming te hoog was gewaardeerd op de balans van de gemeente en dat sprake was van een structureel verliesgevende onderneming. In de jaarrekeningen 2010 en 2012 van de gemeente is daarnaast een voorziening gevormd van € 4,5 miljoen.

Vanaf de aanvang van de exploitatie van het Sportiom is de waardering van de aandelen van de gemeente (tussentijds) dus hoger dan de feitelijke waarde (eigen vermogen) van de Ontwikkelingsmaatschappij (het verschil ultimo 2015 bedraagt € 10,3 miljoen). De waardevermindering wordt gedurende de looptijd van de exploitatie gecompenseerd door middel van de jaarlijkse exploitatiebijdrage/kapitaalstorting door de gemeente, welke structureel is voorzien in de begroting. Bij de bepaling van het verwachte vermogen van de Ontwikkelingsmaatschappij ultimo 2025 wordt uitgegaan van een waarde van het pand Sportiom van € 7,5 miljoen. Uiteraard zal te zijner tijd moeten blijken wat de feitelijke marktwaarde op dat moment is.

In de koopovereenkomst is de bepaling opgenomen dat de Ontwikkelingsmaatschappij de aandelen van Libéma (15%) in de Verhuurmaatschappij moet overnemen voor € 3,4 miljoen. Rekening houdend met onder andere deze betalingsverplichting van € 3,4 miljoen, resteert ultimo 2025 een maximaal risico van € 1,8 miljoen, nog uitgaande van voorzetting van de exploitatie t/m 2025.

Bij beëindiging van de koopovereenkomst en overname van de aandelen per 31-12-2018 wordt de Ontwikkelingsmaatschappij 100% aandeelhouder in de Verhuurmaatschappij en zijn alle financiële baten, lasten, bezittingen en schulden in de Verhuurmaatschappij voor rekening van de Ontwikkelingsmaatschappij (en dus gemeente 's-Hertogenbosch). Hiermee is rekening gehouden in bovengenoemd risicobedrag van € 1,8 miljoen.

Exploitatie vanaf 2019

Op 7 maart 2017 heeft uw Raad ingestemd met het voorstel tot voortzetting van de exploitatie van het Sportiom voor de periode 2019 t/m 2038, binnen de huidige financiële ruimte in de meerjarenbegroting. Bovengenoemd eenmalig tekort van € 1,8 miljoen zal worden opgelost binnen de meerjarenbegroting.

Risico reserve onderwijshuisvesting

In 2018 en 2019 wordt in totaal € 7,2 miljoen in de reserve gestort. Naast deze incidentele stortingen wordt ook structureel een extra toevoeging gedaan van 0,5 mln. aan de reserve Onderwijshuisvesting. Met dit pakket aan maatregelen blijft er een positieve stand in de reserve tot 2026.

Risico Herziening besluit gelegenheid geven tot sportbeoefening

Financieel risico BTW sportaccommodaties:

Exploitatie vanaf 2018 (structureel)	€ 525.000
Terugbetaling deel verhaalde btw op investeringen 2018 (incidenteel)	€ 1.300.000

Op dit moment is het onder bepaalde voorwaarden voor een exploitant van een sportaccommodatie (in veel gevallen de gemeente) die zijn accommodatie ter beschikking stelt aan sporters of sportverenigingen mogelijk om (tegen het verlaagde btw-tarief van 6%) gelegenheid te geven tot sportbeoefening. Voordeel van toepassing van het btw-belast gelegenheid geven tot sportbeoefening is dat btw op gemaakte kosten die aan deze activiteit zijn toe te rekenen in aftrek kan worden gebracht (meestal zijn deze kosten belast met 21% btw).

Een eventuele wetswijziging zou kunnen inhouden dat organisaties zonder winstoogmerk voor het ter beschikking stellen van sportaccommodaties niet meer het 6%-tarief maar de btw-vrijstelling moeten

toepassen met het verlies van het recht op aftrek van de btw op de investeringen en exploitatiekosten in sportaccommodaties als gevolg. Dit zal tot substantieel hogere investerings- en exploitatielasten leiden. Per jaar wordt nu binnen de exploitatie en inclusief de uitgaven binnen de onderhoudsvoorziening circa € 525.000 verhaald. Een mogelijke herziening met terugwerkende kracht voor de verhaalde BTW van afgelopen jaren behoort ook tot de mogelijke consequenties van de aanpassing van het besluit gelegenheid geven tot sportbeoefening. Gedacht moet worden aan een terugbetaling van ruim € 1.300.000 aan verhaalde btw. Wij achten het waarschijnlijk dat in geval van herziening sprake zal zijn van een financiële tegemoetkoming door het rijk aan gemeenten (en derden). We noemen hier wel het maximale risicobedrag.

Risico BTW Zorgdienstverleningsovereenkomst

In de wijkteams wordt samengewerkt met meerdere instellingen die expertise leveren op het gebied van jeugdhulp en WMO. De kosten van de medewerkers die deelnemen aan de wijkteams worden vergoed aan de aanbieders. De gemeente beschouwt dit als levering van zorg en als zodanig zijn deze vergoedingen vrijgesteld van BTW. De belastingdienst heeft in deze nog geen eenduidig standpunt ingenomen. Het risico bestaat dat de belastingdienst dit aan zal merken als detachering en dus alsnog vereist dat BTW wordt geheven over de betaalde vergoedingen. Vanaf 2018 worden de functies in de wijkteams opgenomen in de formatie. Vanaf dan wordt het risicobedrag dus niet groter.

Risico 2014 en 2015	€ 226.300
Risico 2016	€ 511.000
Risico 2017	€ 500.000
Totaal (incidenteel) risico	€ 1.237.300

Risico Venootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 moeten gemeenten vennootschapsbelasting betalen over hun fiscale winsten bij ondernemingsactiviteiten. Jaarlijks dient hiervoor een aangifte bij de Belastingdienst te worden ingediend. Op basis van een zorgvuldige analyse is over het jaar 2016 een voorlopige aangifte gedaan. Op enkele fiscaaltechnische punten vindt echter nog overleg met de Belastingdienst plaats. Duidelijkheid op deze punten is deels afhankelijk van de uitkomsten van een landelijke discussie. Naar onze inschatting blijft er hierdoor voorlopig onzekerheid bestaan over de hoogte van de uiteindelijk over 2016 en verdere jaren te betalen vennootschapsbelasting.

Risico Positie De Schoonmaakcoöperatie

De Ondernemersorganisatie Schoonmaak (OSB) heeft een rechtszaak aangespannen tegen de gemeente en tegen De Schoonmaakcoöperatie. Volgens de OSB dienen de regels van de cao Schoonmaak gevolgd te worden, wat betekent dat bij overname van orders ook het personeel overgenomen moet worden. Een eventueel negatieve uitspraak kan gevolgen hebben voor de huidige wijze van organisatie. Het risico schatten we in op € 0,3 miljoen per jaar vanwege omzetverlies. Dit gaat met name om participatiewetters die daar niet meer geplaatst kunnen worden. De kans dat we geen gelijk krijgen, schatten we in als klein.

Risico Flik Flak

Door sterk afgenomen mogelijkheden om extra inkomsten van externe subsidies en fondsen binnen te halen, een langzaam dalend ledenaantal en toenemende kosten, is Flik-Flak niet meer in staat om de huur te betalen aan Stichting Accommodatie Flik-Flak. Als gevolg van het niet kunnen betalen van een kostendekkende huur door de hoofdhuurder Flik-Flak ontstaan er ook bij de Stichting Accommodatie Flik-Flak financiële problemen die zich met name door vertalen in het niveau van onderhoud.

Risico Stadsgewest

Met de aannemer is verschil van inzicht ontstaan inzake de kosten van de afdichtingswerkzaamheden. De aannemer claimt € 1,7 miljoen en heeft hiervoor een arbitragezaak aanhangig gemaakt. Deze kosten

zijn niet voorzien. Ons aandeel in eventuele tekorten van het Stadsgewest bedraagt ongeveer 40%, derhalve is het risico ongeveer € 700.000.

Risico Veiligheidsregio

Voor de noodzakelijke professionalisering van de organisatie van de veiligheidsregio en om te kunnen blijven voldoen aan de landelijk (wettelijk) toegenomen kwaliteitseisen zal de Veiligheidsregio Brabant Noord de gemeenten een hogere inwonersbijdrage moeten vragen. Voor 2018 kan de Veiligheidsregio de hogere kosten nog opvangen vanuit bestaande reserves. Vanaf 2019 zal de inwonersbijdrage voor de gemeenten naar verwachting worden verhoogd met € 4,06 per inwoner. Het gaat dus om ongeveer € 600.000.